

אה"ע ח"א פז. וע"ע משיב דבר ח"ד לד. ולענין ברכה בקידושי קטן – ע' בכנסת הגדולה אה"ע לד; שבט הלוי ח"ו סס"י רט).

ד. ברכת אירוסין לחוד וברכת נישואין לחוד, לכך מברכים פעמים 'בורא פרי הגפן'. ויש נוהגים להפסיק ביניהם ולקרוא הכתובה, וברכת 'הגפן' מברך על שניהם לאחריהם, משום הפסק. (עפ"י שו"ת רש"י וראבי"ה – מובא בהג"א; תוס' פסחים קב:).

ה. לא ברכו ברכת האירוסין בשעת האירוסין, רב שרירא גאון אסר לברכה בבית חתנים. ורבנו נסים ורבנו יונה הורו שיש לברכה בשעת נישואין עם שבע הברכות. וכן מסתבר (רא"ש). והמרדכי הביא מרבנו אפרים שנהגו לברכה בשעת נישואין.

ו. יש לברך ברכת אירוסין באשה המתקדשת על ידי שליח, והשליח מברך. (עפ"י תוס', רמב"ם, טור אה"ע לד. ערש"א).

דין המזכה לעובר – ביבמות סז.

דפים ז – ח

- יא. א. מהם דיני ברכות חתנים?
 ב. מהן ברכות אבלים?
 ג. האם האבלים נחשבים מן המניין לברכת המזון, לעשיית שורה לנחם, ולרחבה?
 ד. כמה כוסות תקנו חכמים בבית האבל?
- א. ברכת חתנים נאמרת בעשרה. (רב נחמן דרש מויקח עשרה אנשים דבועז, ורבי אבהו דרש מבמקהלות וואין 'קהל' פחות מעשרה) ברכו אלקים ה' ממקור ישראל – על עסקי מקור. ויש אומרים שברכת חתנים בכלל 'דבר שבקדושה'. ע' שבט הלוי ח"ח רע"ט).
- ומברכים שש ברכות כמפורט בגמרא. ולוי בירך חמש ולא בירך 'יוצר האדם', שיצירה אחת היתה. אם בטעות הקדימו ברכת 'אשר יצר' ל'יוצר האדם', יש להסתפק אם יש לברך עתה 'יוצר האדם'. וספק ברכות להקל. (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"ד פח).
- אין להוסיף דברים בברכות הקצרות [שהכל ברא' ו'אשר יצר], ושלא כרב תחליפא. ברכות חתנים נאמרות בבית חתנים כל שבעה (בנישואי בתולה), ובלבד שבאו פנים חדשות. אבל ללא פנים חדשות אינו מברכן אלא יום ראשון בלבד (כלומר בסעודה ראשונה. רא"ש), ובשאר הימים מברך 'שהשמה במעונו' (בתחילת הזימון) ו'אשר ברא'.
- א. יש אומרים שפנים חדשות היינו שמרבים בשמחה בעבורו. (עפ"י רבנו תם). והרמב"ם פירש פנים חדשות – שלא שמעות הברכות. הרמב"ן כתב שכל שבאו פנים חדשות, אפילו אינו אוכל שם – מברכים שבע ברכות. יש אומרים שאם באו פנים חדשות בלילה, מברכים עליו לילה ויום והוא שעמד שם בכל שעת ברכה. (מובא בר"ן).
- ב. יש מצריכים שני אנשים ל'פנים חדשות'. וכן הוא מנהג בגדד (רב פעלים ח"ד אה"ע ו). לדעת כמה ראשונים שבת נחשבת כפנים חדשות. (תוס' ועוד). ומשמעות הפוסקים שחול-המועד אינו כ'פנים חדשות'. ויש מצדדים בחוה"מ סוכות משום אושפיזין עילאין. וע' בשו"ת שבט הלוי (ח"ח רפ) שלמעשה אין לנהוג כן.
- ג. חוץ מזמן החופה, אין חובה להביא עשרה כדי לברך שבע ברכות [כדשמע בסוגיתנו], ומכל מקום מצוה מן המובחר לעשות כן, אם יש לאל ידו. (עפ"י שו"ת רב פעלים ח"ד אה"ע ו).
- לדברי רבי יהודה נאמרת ברכת חתנים אף בבית האירוסין, ופירש אביי ביהודה שנו, מפני שמת יחד עמה ואסורה לו בלא ברכה.

וגם תנא קמא מודה לך, שבמקום שיש לחוש לייחוד, מברכים שבע ברכות. וכן המנהג. (רבנו אפרים).

משבעה ועד שלשים, בין שאמר לקרואים מחמת הלולא קראתי לכם לסעודה בין שלא אמר – מברך 'שהשמחה במעונו'. מכאן ואילך עד י"ב חדש, אם אמר מחמת הלולא – מברך, ואם לא – לא. ומעיקרא ממתי מברך – אמר רב פפא: משעת הטלת שעורים לצורך חופה. רב פפא עצמו היה מברך משעת אירוסין, שכבר היו לו כל צרכי חופה וסעודה מוכנים לו.

א. עתה אין נוהגים לומר 'שהשמחה במעונו' לאחר שבעת ימי המשתה משום שערכה כל שמחה (עפ"י אה"ע סב, יג).

ומכל מקום אם עושים סעודה לשמחת חתן וכלה לאחר השבעה, לא בטלה חשיבות המצוה לסעודה זו, ואינה כסעודת רשות רגילה. ויש להתיר לעשותה אף בימי ספירת העומר, אך ללא כלי שיר וללא ריקודים. (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"א צח).

ב. יש סוברים שבסעודת אירוסין אין לומר 'שהשמחה במעונו', ושונה רב פפא משום שכבר הוכן אצלו הכל לנישואין באותה שעה. ויש אומרים לברך, ומעשה דרב פפא בשעת שידוכין היה ולא בשעת אירוסין. (מובא במדכ"י; הגהות אשר"י. וע' תרומת הדשן רסח).

[הסיקו שבברית מילה אין מברכים 'שהשמחה במעונו' משום טירדת צער התינוק, ודלא כרב חביבא שבירך].

אין מברכים ברכת חתנים אלא בעשרה. וחתנים מן המניין.

א. ברכת 'שהשמחה במעונו' אינה טעונה עשרה [ואינה בכלל 'ברכת חתנים']. וב'אשר ברא' נחלקו הדעות [האם היא בכלל 'ברכת חתנים' וטעונה עשרה. ער"ן]. והרא"ש כתב שמסתבר שאינה טעונה עשרה. וכן נפסק בשלחן-ערוך (אה"ע סב, ד). ומכל מקום שלשה צריך. (רמ"א שם עפ"י הר"ן).

ב. נחלקו המנהגים אודות אמירת שבע ברכות בשבעת ימי המשתה; בני ספרד נקטו כדעת המחמירים שלא לברך אלא במקום קביעות החתן והכלה. [ויש בדבר מנהגים שונים אצל קהילות ספרד]. ומנהג בני אשכנז שאין הבדל במקום הסעודה, אלא כל שניכר הדבר בריבוי אוכלים ומשקים ובריבוי שמחה לכבודם, וגם יש פנים חדשות – מברכים שבע ברכות ואומרים 'שהשמחה במעונו', ואפילו בברית מילה (כמו שכתב המאירי בסוכה כה:). אבל כשאין כל אלה, אעפ"י שהחתן והכלה נמצאים שם, אין מברכים שבע ברכות ואף לא 'שהשמחה במעונו'. יש ראשונים הסוברים שבכל התאספות לשם שמחה יש לברך שבע ברכות, אף ללא סעודה. והיו מקומות שנהגו כן. ואולם המנהג נקבע להלכה שאין מברכים אותן אלא בברכת המזון. וגם יש מחמירים שמי שלא אכל בעצמו לא יברך, ולמעשה אין חוששים לכך. (מנחת שלמה ח"ג קג, כ"כ וח"ב צו, יד. וע' גם אגרות משה או"ח ח"ד סט, א ד"ה והנה זה; שבט הלוי ח"ח רפ).

ג. ברכת חתנים נאמרת על הכוס דוקא, ואף ברכה ראשונה שנתקנה לאסיפת העם, סידרוה על הכוס (כמוש"כ רש"י). ואם אין לו יין, יאמר ברכת חתנים על שכר ויברך 'שהכל'. ואולם ברכת האירוסין יכולה להאמר אף ללא כוס, כאשר אין לו. (רבנו נסים. מובא ברא"ש). כיון שברכת חתנים טעונה כוס, יש להקפיד בכל דיני כוס של ברכה, כגון כוס מלא וכד'. (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ד ע, י).

ד. ברכת חתנים לא ניתקנה בשביל החתן והכלה דוקא, אלא על כל המסובים והנמצאים בנישואין, הלכך נראה שגם בנישואי חרש וחרשת יש לברך ברכות הנישואין. (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"א פז).

ה. בסעודת פדיון הבן אין אומרים 'שהשמחה במעונו' (עפ"י אבודרהם; רמ"א יו"ד שה"י). והיו שנהגו לאמרה. (ע' בתרומת הדשן רסח).

ב. תקנו חכמים לברך בברכת המזון בבית האבל ברכת אבלים, וחותרם 'ברוך מנחם אבלים'. ומבואר בגמרא שאמרו שלש ברכות נוספות; ראשונה בשבחו של הקב"ה, וחותרם 'מחיה המתים'. שניה כנגד אבלים. שלישית כנגד המנחמים, וחותרם 'משלם הגמול'. רביעית כנגד כל ישראל, וחותרם 'עוצר המגפה'. וכן מברכים אותה בעשרה ברחבה כשמברכים את האבל, ואין אבלים מן המנין. וכשיש פנים חדשות מברכים אותה כל שבעה.

א. כתב רב פלטו ז"ל, עתה אין לנו שורה ולא ברכת רחבה אלא מברכים אחר הזימון 'דיין אמת שופט צדק...'. ואין אומר 'נברך מנחם אבלים'. (מובא ברא"ש. וער"ן).

ב. תוספת 'דיין אמת... שבברכה רביעית בברכת המזון (ע' ברכות מו), נשמטה מסדורי האשכנזים. ושמעתי בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שיש לאמרה.

ג. בברייתא אמרו שאבלים מן המנין, ורב חולק וסובר אין אבלים מן המנין. וכן אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: אין אבלים מן המנין. וכדי שלא יסתור לברייתא העמידו דברי רבי יוחנן ברחבה, [וגם רצו להעמיד דבריו לענין השורה שעושים לאבל לנחמו. ואפשר שגם למסקנא נשאת אוקימתא זו, שאין אבלים מן המנין בשורה. (עפ"י תוס').]
האבל מצטרף לזימון בשלשה ובעשרה, שהרי חייב בכל המצוות.

ד. עשרה כוסות תקנו חכמים בבית האבל (להרבות לו בשתיה כמו שנאמר תנו שכר לאובד ויין למרי נפש). שלש קודם אכילה כדי לפתוח את בני מעיו. שלש בתוך אכילה כדי לשרות אכילה שבמעיו וארבע לאחר אכילה – כנגד ברכת הון ברכת הארץ בונה-ירושלם והטוב-והמטיב. (על כל ברכה שותה הכוס ומוזגים לו אחר). הוסיפו עליהן ארבע; כנגד חזני העיר (המתעסקים במתים ובשאר צרכי ציבור), וכנגד פרנסי העיר (המוציאים ממונם לקבורת עניים), כנגד בית המקדש (תקנו עליו ברכת ניהומים שינחמנו המקום בבנינו מאבלנו שאנו מתאבלים עליו כעל מת. רש"י), וכנגד רבן גמליאל [שנהג קלות בעצמו והוציאורו בכלי פשתן, ונהגו כל העם אחריו בכלי פשתן]. התחילו שותין ומשתכרין – החזירו הדבר ליושנו. אפשר שהיו שותים ארבע כוסות הללו על כל ברכה מברכות אבלים. (עפ"י הגר"א).

דף ט

יב. א. האם אשה נאסרת על בעלה ללא קינוי וסתירה?

ב. מפני מה לא נאסרה בת שבע על דוד לאחר אותו מעשה?

א. אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד שמעיד שנטמאה אלא אם קינא לה ונסתרה. (ואם אין עד אחד אלא קינוי וסתירה לבד – שותה את המים). ובשני עדים נאסרת ללא קינוי וסתירה. (וכן כשהבעל עצמו ראה שנטמאה. תוס'; אה"ע קטו). וטענת 'פתח פתוח' כשני עדים דמי (אם לא שטוענת שנאנסה או מוכת עץ היתה. עפ"י תוס'), וכדלהלן.

א. לדברי בה"ג (מובא ברא"ש יבמות פ"ב ח), אין האשה נאסרת על בעלה עד שיראו עדים כמכחול בשופרת. (ויש מדייקים כן גם מלשון התוס' בסוגיתנו). והרבה ראשונים חולקים וסוברים שכשם שלענין מלקות ומיתה די שיראו כדרך המנאפים, כך לענין איסור לבעלה. ויש אומרים שלשון בה"ג לאו דוקא. (ע' מרדכי שם טו). ובנודע ביהודה (תנינא אה"ע יא) יישב דברי בה"ג, לחלק בין מלקות ומיתה שצריך קבלת התראה, ובין איסור על בעלה שכל שאין שם התראה צריך ראייה ברורה. (וע"ע בחדושי הגר"ר בנגיס ח"א כג).
ולפרש"י (ביבמות כה), לרבי, מוציאים אשה מבעלה בגלל דברים מכוערים, כגון רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר וכד'. והר"ף והתוס' חולקים.